

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЖІНОК В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ 1920–1930-х РОКІВ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (42).

УДК 070.19

DOI: 10.24144/2663-6840/2019.2(42).228–234.

Хамедова О. Проблема професійної дискримінації жінок в українській радянській пресі 1920 – 1930-х років; кількість бібліографічних джерел – 28; мова українська.

Анотація. У статті досліджується репрезентація проблеми дискримінації жінок за гендерною ознакою у професійній сфері в українській пресі 1920–1930-х років, визначаються технології і способи її медіаконструювання, простежується, яким чином ідеологічні дискурси впливали на громадську думку про професійну зайнятість жіноцтва.

Ключові слова: професійна дискримінація, жіноче безробіття, гендерні стереотипи, упередження, вертикальна гендерна сегрегація, горизонтальна гендерна сегрегація.

Постановка проблеми. Щоб визначити і проаналізувати культурні та ідеологічні смисли медійного дискурсу 1920–1930-х років, варто зважати на те, що дискурс занурений у соціальний та історичний контекст. 1920–1930-ті роки для українців були добою карколомних змін світогляду, традицій, способу життя і трагічних випробувань (репресії, колективізація, Голодомор 1932–1933-х років). Цей масштабний суспільно-політичний експеримент був інспірований і реалізований більшовиками, які у 1919 році на теренах підконтрольних їм українських земель утворили нову державу – Українську Соціалістичну Радянську Республіку (УСРР).

Радянська влада визначила жіночу рівноправність одним із пріоритетних завдань у багатьох документах. Більшовицькі вожді у численних статтях і промовах проголошували безкомпромісну боротьбу за права жінок, наприклад, у пресі часто звучали такі слова: «Більшовицька радянська революція підрізає коріння пригнічення і нерівності жінки так глибоко, як не наважилася підрізати жодна партія і жодна революція» [Комунарка України 1934, с. 2].

1920–1930-і роки в УСРР були періодом індустріалізації, епохою масштабних економічних експериментів і перетворень у промисловості. Для реалізації цих грандіозних планів потрібна була величезна кількість робочих рук, у тому числі жіночих. Тому у 1920-і роки було розпочато «більшовицький емансипаційний проект» [Вороніна 2017, с. 106]: це була низка заходів, спрямованих на інтеграцію жінки до громадського та партійного життя і масового залучення жіноцтва до виробничої діяльності. Жіноцтво у 1920-і роки масово прийшло на виробництво і прагнуло здобути певну кваліфікацію, вчитися, та на перешкоді цьому часто ставали гендерні стереотипи та упередження.

Питання нової соціальної ролі жінки, її прав у громадській і професійній сфері всебічно обговорювалося у межах різних публічних дискурсів, у тому числі медійного, тому воно представляє значний інтерес для дослідників історії преси. Крім того, медіарепрезентація проблеми професійної дискримінації жінок є одним із аспектів нашого до-

слідження про моделі взаємодії ідеології та гендеру в українській пресі 1920–1930-х років.

Аналіз досліджень. Гендерні медійні студії у західній науковій традиції вже мають значні здобутки, адже дослідження тривають з 1960-х років. Більшість дослідників (Дж. Батлер [Батлер 2016], Р. Джилл [Джилл 2009], Д. Мак-Квейл [Мак-Квейл 2010], Д. Матисон [Матисон 2017] та ін.) погоджуються з тим, що гендерні медійні студії – це міждисциплінарні дослідження, які виникли на перетині медійних, культурологічних і гендерних студій (media studies, cultural studies, gender studies). Міждисциплінарний характер цієї наукової сфери стає найбільш очевидним, коли досліджується специфіка висвітлення соціальної проблематики у ЗМІ. У цьому аспекті важливою є розвідка американської соціологині Е. Кесслер-Херрис «Жіноча праця і соціальний порядок» (1976) [Кесслер-Херрис 2000], міркування якої про специфіку професійної дискримінації жіноцтва залишаються актуальними і зараз. Натомість в Україні гендерні медійні дослідження – відносно нова наукова галузь, яка почала оформлюватися на початку 2000-х років. Українські гендерні соціологічні студії до кола своєї проблематики включають і вивчення питання жінки на ринку праці (професійної орієнтації, доходи, проблеми безробіття). Так, вартими уваги є дослідження Т. Марценюк [Марценюк 2014], О. Плахотнік [Плахотнік 2014], які враховують не тільки статистику, але й аналізують тенденції висвітлення подібної проблематики у мас-медіа.

В українському пресознавстві також є певні здобутки, що засвідчують праці М. Чернодон «Гендерна концептосфера сучасної періодики для жінок і чоловіків в Україні» [Чернодон 2016]; Т. Землякової «Гендерний складник соціальних комунікацій: структура та функції (на матеріалах друкованих видань України за 2008–2012 роки)» [Землякова 2012]; Г. Маркової «Чоловічий журнал» у контексті гендерної преси (глобальне і національне)» [Маркова 2015]. Проте, як бачимо увага дослідниць зосереджена на сучасних гендерно маркованих періодичних виданнях. Таким чином, актуальним є

дослідження періодичних видань 1920–1930-х років у гендерному аспекті.

Мета нашої статті – виявити специфіку розкриття проблеми професійної дискримінації жінок у пресі Радянської України 1920–1930-х років, визначити технології медіаконструювання цієї проблеми, простежити яким чином ідеологічні дискурси впливали на громадську думку про професійну зайнятість жіноцтва.

Виклад основного матеріалу. Т. Марценюк стверджує, що «одним із соціальних інститутів, що конструює статі як протилежні, різні та взаємодоповнювальні, є ринок праці» [Марценюк 2014, с. 78]. Реальне становище українських жінок у 1920-х роках на ринку праці було хитким та непевним. Українська радянська преса цього періоду ставила перед громадськістю складні питання про професійну дискримінацію жінок, розрив у заробітній платі, упереджене ставлення роботодавців до жінок, жіноче безробіття тощо. Як відзначають дослідники, дискримінація у професійній сфері – це «розмежування, ізоляція або заборона стосовно окремих працівників, які мають однакові характеристики за ознакою продуктивності, через те, що вони належать до різних соціально-демографічних груп» [Ткалич 2011, с. 216].

Журналісти 1920-х років розповідали, що робітниця займалася працею, яка вимагала найнижчої кваліфікації і найменше оплачувалася. Серед причин називали насамперед низький рівень освіти робітниць, оскільки у такій соціальній групі, як, наприклад, робітничі сім'ї початку ХХ століття, відбувався «нерівний доступ до освіти», адже «за важких умов життя батьки віддають учинись радше синів, ніж доньок» [Плахотнік 2014, с. 137]. Особливо негативно впливало упереджене ставлення з боку керівництва, яке чоловіків більш охоче відправляло на навчання (курси, школи, робфаки) і, відповідно, вони отримували вищу кваліфікацію і більшу зарплату.

Цю тенденцію зафіксували журналісти, наприклад, Б. Ціп у статті «Про робітниць та їхню кваліфікацію» зауважив, що в одній із київських друкарень працює 60 робітниць і всі вони найнижчої кваліфікації. Журналіст справедливо наголосив на цій проблемі: «Чимало робітниць могли б легко й вільно перейти від брошурування до вивчення палітурної справи. Але для цього нічого не робиться» [Ціп 1926, с. 4]. У статті відзначено, що робітниця усвідомлювала і причину цієї проблеми: «Серед робітниць звичайний погляд, що чоловік-робітник заступає їй шлях до вищої кваліфікації» [Ціп 1926, с. 4], тобто чоловіки відчували конкуренцію з боку жінок і намагалися перешкодити просуванню жінок кар'єрними сходами.

Слова журналіста можна засвідчити численними листами до редакції читачок, опублікованими у часописах «Комунарка України» і «Селянка України». Так, в одному з листів, який мав промовисту назву «Як я стала наборщицею», робітниця друкарні розповіла, що вже у 19 років усвідомила, що «при першому ж скороченні штатів мене, як некваліфіковану робітницю, одну з найперших звільнять з

роботи» (переклад із рос. наш. – О.Х.) [Коммунарка України 1923, с. 35]. Вона вивчилася «набору», хоча це було нелегкою для неї справою. Важливою є її репліка, яка окреслювала гендерний розподіл праці у типографії: «Я – одна жінка у наборній. Є ще одна у нас робітниця, але вона фальцує, тобто виконує менш спеціальну роботу, яку в більшості виконують жінки» [Коммунарка України 1923, с. 35]. Таким чином читачка розкрила проблему вертикальної гендерної сегрегації, яку визначають як «один із механізмів гендерної нерівності, коли жінки і чоловіки нерівномірно розподілені за посадами і статусами всередині певної галузі або установи» [Марценюк 2014, с. 90].

Журналісти, очевидно, розкривали це дискримінаційне явище мимоволі, самі того не усвідомлюючи, наприклад, у фоторепортажі «Про роботу 4-ї Держтютюнафабрики в Києві та Київської Краєвої філії Укртютюнтресту» [Фіткаленко 1925, с. 359], на більшості світлин були зображені жінки, які займалися найпростішою «ручною» роботою, натомість чоловіки були зайняті механізованою працею і були сфотографовані біля верстатів (підписи під «жіночими» фотографіями – «Виробництво коробок», «Оклеювання бандеролі руками»; підписи під «чоловічим» фото – «Точило з супортом для точки крошильних ножів» [Фіткаленко 1925, с. 359].

Гендерні стереотипи обмежували самих жінок у виборі професій, не дозволяли повірити у власні сили, про це свідчить запитання робітниць пивного заводу до журналіста: «Чи може бути жінка інженером?» [Хоменко 1923, с. 35]. Навіть тоді, коли жінка сама прагнула займатися професійною самоосвітою, вона не знаходила підтримки і розуміння з боку патріархальної родини, а родичі (часто це був голова родини – батько, чоловік) всіляко перешкоджали їй у цьому. Так, одна з робітниць запитувала у журналіста поради з приводу конфліктної ситуації з батьком: «Що мені робити? я так захопилася цими новими ідеями – мені так хочеться читати, щоб більше знати, що робиться кругом мене, але ж у мене батько слідкує за кожним моїм рухом, боїться, щоб я не зробилася комуністкою і яка книжка до мене попаде, то він знищує» [Хоменко 1923, с. 35].

Якщо жінка зважувалася, попри заборони та гендерні упередження, здобути, наприклад, вищу освіту, то вона стикалася з багатьма іншими проблемами. Журналістка київського часопису «Глобус» О. Любинська розповіла про інший аспект тієї ж проблеми: реалізації права на вищу освіту жінок із дітьми. Журналістка будувала свою комунікацію з читачами таким чином, щоб емоційно вплинути на них, викликати співчуття до жінок: «Це зворушлива картина, коли бачиш, як мати тихенько бредє з книжками до лабораторії, а попереду трьохлітній син везе великого бляшаного метелика...» [Любинська 1927, с. 59]. Авторка наголосила, що таким студенткам надзвичайно складно суміщати навчання з доглядом за дітьми. Саме цим журналістка пояснювала низький відсоток тих жінок з дітьми, які успішно завершили навчання у вищій школі: «Тільки одиниці можуть довчитися і дитину виховати,

а більшість помучиться рік, кілька місяців, поносить дитину до ясел, застудить її по дорозі, а тут уже сама до школи кидає ходити, дитину глядить, з яким болем, розпачем залишає жінка В.И.Ш» [Любинська 1927, с. 60].

О. Любинська заперечила сексистські висловлювання більшості чоловіків на адресу одружених студенток і студенток з дітьми: «Деякі з товаришів студентів кажуть – кі на що студенткам стипендію дають, та нащо їх вчать. Все одно потім школу кине, перестане в комсомолі працювати, буде дитину бавити або борщ варити» [Любинська 1927, с. 60]. Наведені у тексті висловлювання свідчили про те, що студенти відчували сильну конкуренцію з боку жінок у радянських вишах, зокрема, у боротьбі за стипендію. С.де Бовуар у своїй праці «Друга стать» ілюструвала ці чоловічі побоювання конкуренції із жінками на ринку праці схожим прикладом з французької преси: «В тижневику «L'Heldo Latip» якийсь студент заявив: «Будь-яка студентка, котра обирає професію лікаря або адвоката, краде у нас місце роботи» [Бовуар 1994, с. 36]. Журналісти зафіксували подібну реакцію молодих людей із різновекторних за ідеологією та соціальним устроєм країн, що свідчить про спільну патріархатну ідеологію, в координатах якої сформувався світогляд і французьких, і радянських чоловіків.

З іншого боку, ці шовіністичні вирази окреслювали патріархатне середовище, у якому так і не відбулася проголошена більшовиками гендерна революція. Громадська думка продовжувала вважати догляд за дітьми виключно материнським обов'язком. У нарисі поставлено також питання про залучення чоловіків до виховання дітей, що, безперечно, допомогло б одруженій жінці у навчанні. Справедливими є висновки журналістки, які вказують на корінь проблеми: «Не жінка винна, а умови, що не забезпечують її добре, та часом і ті самі товариші, що кидають студентку» [Любинська 1927, с. 36].

Отже, у цій статті авторка наводила факти дискримінації жінок з дітьми у системі вищої освіти через зображення їхнього повсякдення і побуту, стосунків зі студентами-чоловіками, яскраво аргументувала необхідність допомоги таким студенткам, заперечила гендерні упередження щодо жінок, які вчать. Журналістка сміливо заявила про декларативне право на вищу освіту для всіх радянських жінок і неможливість його реалізації на практиці.

Поєднання материнських і професійних обов'язків – один із важливих аспектів проблеми професійної реалізації жіноцтва, висвітлених у тогочасних ЗМІ. Журналісти постійно звертали увагу на необхідність створення розгалуженої мережі ясел і дитячих садків, кількість яких у Радянському Союзі 1920–1930-х років була мізерною. Варто враховувати, що у 1925 році народжуваність в УСРР повернулася до довоєнного рівня (до часів перед Першою світовою війною), тобто знову стала однією з найвищих у Європі. Соціологи Центрального статистичного управління СРСР у 1926 році відзначали, що «у порівнянні з числом народжень, які припадають у середньому на одну жінку у віці діто-

народження у західних країнах, плодючість у СРСР є дуже високою» [Естественное движение населения Союза ССР в 1926 г. 1929, с. 14].

Матерів з малими дітьми дискримінували на роботі, хоча офіційно говорилося про підтримку жінок і збільшення квот при прийомі на навчання, роботу, навіть до органів влади. У кореспонденції Н. Феценка з пропагандистською назвою «Жінку – в передові лави будівників соціалізму» зазначалося, що партійну директиву про збільшення числа жінок у складі рад на місцях не виконують, наприклад, в Овруцькому районі високопосадовці своє небажання підтримати кандидатуру жінки пояснювали так: «З неї однаково мало користі», маючи на увазі виконання нею материнських обов'язків [Феценко 1931, с. 3].

Проблема жіночого безробіття була пов'язана з попередніми, тобто низьким рівнем освіти жінок, неможливістю поєднувати догляд за малими дітьми і професійні обов'язки. Саме жінки завжди були однією з найбільш вразливих і соціально незахищених груп на ринку праці, які підлягали скороченню у першу чергу. Преса звертала увагу на цю проблему, зокрема, у статті Т. Іванової з промовистою назвою «Жіноче безробіття» журналістка проаналізувала статистику, за якою у Києві у 1925 році було 13 560 безробітних жінок. Вона наголосила, що «в умовах вільного найму робочої сили наймачі відмовляються брати жінок» [Іванова 1925, с. 1]. Основними причинами жіночого безробіття у Києві були низька кваліфікація жіноцтва і постійний приплив жінок з села до великого міста у пошуках роботи. Навіть жінки, які претендували на посади службовців («друкарки, діловодки, контрощиці»), мали недостатній рівень освіти. Для того, щоб сприяти підвищенню освітнього рівня жінок, відкривали читальні і різноманітні професійні гуртки і курси. Проте ними охоплено було лише частину безробітних жінок: «До цієї роботи притягнуто найбільше молодь. Жінку, особливо немолоду, майже зовсім не втягнуто у цю роботу» [Іванова 1925, с. 1]. Уточнення журналістки щодо віку безробітних жінок, яких залучають до навчання, окреслювали проблему вікової професійної дискримінації жіноцтва.

Українські журналісти звертали увагу ще на один важливий аспект цієї проблеми – безробіття одружених жінок. Поширеною практикою у європейських країнах, США першої третини ХХ століття, після Першої світової війни, було скорочення жінок на фабриках і заводах. Цю необхідність пояснювали тим, що робоче місце звільняється для чоловіка, вчорашнього солдата, який після повернення з фронту знову має виконувати роль годувальника родини. Е. Кесслер-Херріс, американська дослідниця, яка вивчає історію жіночої зайнятості, своєрідним чином інтерпретувала марксівську ідею про жінок як резервну армію праці, яку використовують, коли у ній є потреба, і яку намагаються усунути з ринку праці, коли потреба зникає.

Е. Кесслер-Херріс зауважила, що «мала оплата праці жінок завжди ідеологічно виправдовувалася допоміжним характером жіночого внеску до

«сімейної заробітної платні» (family wage) – гроші, які отримує чоловік і яких, ймовірно, повинно вистачити для утримання родини» [Кесслер-Херріс 2000, с. 173]. Незважаючи на значні відмінності в економіці США та СРСР, проблема професійної дискримінації була актуальною в обох країнах, що засвідчив допис Квитницької. Журналістка взяла інтерв'ю у дівчат, які навчалися у харківській залізничній школі. Учениці школи відзначили, що найважчим для них виявилася не праця на залізниці під час практики, а спілкування з чоловіками-робітниками залізниці. Останні відверто говорили про те, що вони займають належне чоловікам місце: «Вам, кажуть, не тут місце, а модистками чи акушерками бути. Все одно заміж повиходите – дарма тільки місце займає. Он скільки хлопців без роботи вештається, вас тільки не вистачало. Така думка у більшості робітників» (переклад з рос. наш – О.Х.) [Квитницька 1926, с. 11]. Таким чином, працюючих жінок непрямо звинувачували у безробітті чоловіків. У цих промовистих чоловічих репліках втілений патріархатний погляд на основне призначення жінки – шлюб і сім'ю. Крім того, журналісткою зафіксовано тогочасний стереотип у громадській думці («така думка у більшості робітників») щодо гендерного розподілу професій.

Якщо для пролетарської жінки перешкодою для здобуття кваліфікованої роботи часто ставала відсутність необхідної освіти, то для жінки іншого соціального походження (зі священницьких, чиновницьких, купецьких, дворянських родин) професійна дискримінація набувала ще й ідеологічного забарвлення. Ці жінки мали хорошу освіту, проте через класовий критерій при прийомі на роботу, вони не могли знайти гідну. Наприклад, освітня галузь відчувала «кадровий голод» у 1920-х роках, проте колишніх «класних дам» принципово не брали на роботу з аргументацією, що «вони не зможуть працювати в умовах нової школи» [Іванова 1925, с. 1]. Таким чином відбувалася професійна дискримінація не тільки за гендерною, але і за класовою ознакою.

У 1930-і роки проблема гендерної дискримінації залишалася такою ж гострою, але через тиск влади, цензуру (і самоцензуру) про неї вже відкрито не писали. Натомість інформували про «ударниць» виробництва, і ці численні матеріали (і тексти, і світлини) свідчили, що професійна гендерна дискримінація не подолана. Як відомо, саме тоді відбувалася примусова колективізація сільського господарства, саме тому «колгоспна» тема стає топом усіх українських часописів.

У часописах йшлося про селянок, які були зайняті на польових роботах найнижчої кваліфікації (немеханізована праця: сапання, ручне збирання врожаю, боротьба зі шкідниками), а чоловіки у колгоспах займалися механізованою роботою, яка вимагала більшої кваліфікації і набагато краще оплачувалася (трактористи, механізатори). Журналісти констатували «горизонтальну гендерну сегрегацію» у Радянській Україні 1930-х років, тобто «такий механізм гендерного поділу, який означає поділ

ринку праці на так звані «жіночі» та «чоловічі» професії, які оплачуються по-різному»; «жіночими є ті професії й спеціалізації, де зарплата в середньому нижча» [Марценюк 2014, с. 84]. Гендерну дискримінацію в оплаті праці підтверджують історики: «З 1930–1931 рр. аж до другої половини 1950-х років діяла така оплата праці колгоспників: за день праці на буряках – 0,5 трудодня, а за керування трактором – 4,5 трудодня» [Вороніна 2017, с.144].

Як свідчать публікації 1930-х років, керівні посади (голова, агроном, бухгалтер тощо) у колгоспах також обіймали чоловіки, а максимальною сходиною колгоспної кар'єри жінки була посада ланкової або, значно рідше, бригадира. Проте матеріалів про вертикальну гендерну сегрегацію виходило надзвичайно мало у порівнянні з двадцятими роками. У той час як штатні кореспонденти у статтях і звітах оспівували трудові подвиги і високі врожаї, тільки робітнички у невеличких замітках і кореспонденціях наважувалися писати про цю проблему. Так, сільська кореспондентка К.Токайчук у замітці з промовистою назвою «Чому на курсах немає жінок?» з обуренням писала про те, що у їхньому колгоспі при гострій потребі у механізаторах, трактористах і водіях не направляли колгоспниць на водійські курси через сексистські заяви керівництва: «Шофером бути – не жіноча робота. Хай жінки працюють у колгоспах іздовими. Машин їм не доручимо» [Токайчук 1935, с. 11]. Тому при виділеній квоті на жінок 30–50 %, на курсах трактористів було 40 слухачів, з них – лише 3 жінки, а на курсах водіїв – жодної. Сількорка відзначила те, що жінка у колгоспі була приречена на малокваліфіковану і низькооплачувану роботу.

Висновки. Українська радянська преса 1920-х років зафіксувала прагнення українок до здобуття освіти, до підвищення своєї кваліфікації і просування кар'єрними сходами, а також їхні вимоги рівних можливостей і гідної оплати праці. Журналісти викривали «вертикальну» і «горизонтальну» гендерну сегрегацію щодо жіноцтва у професійній сфері. Журналісти намагалися вплинути на читачів і змінити громадську думку про роль жінки у суспільстві, пріоритетність її функцій, адже для більшості було безсумнівним, що найперше завдання жінки у житті бути дружиною і матір'ю, тому освіта і професія для неї – не потрібні і не обов'язкові. Все це свідчило про появу феміністичного дискурсу у медійному просторі 1920-х років, проте патріархатне середовище і далі чинило тиск на жінок, які зважилися кинути виклик йому.

Журналістські публікації 1930-х років засвідчили, що у Радянській Україні, попри декларовану більшовицькими вождями гендерну революцію, не відбулося кардинальних змін у свідомості людей. Тоталітаризм передбачав повернення до патріархатної ідеології. Визначальні ідеологічні дискурси цього періоду – комуністичний та патріархатний – взаємодіяли та ефективно впливали на читачів. У громадській думці 1930-х років формувалися нові гендерні стереотипи – про «ударників» виробництва – маскулінного робітника як представника домінуючої

групи (за класовим і статевим критеріями), і жінки у традиційній субординованій позиції, яка слухняно виконує накази чоловіків (старшого колеги, керів-

ника виробництва, можновладця регіонального рівня, партійних вождів) і по-материнськи самовіддано захищає інтереси колективу, партії, Батьківщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батлер Дж. Фрейми війни. Чий життя оплакують? / Пер. Ю.Кравчук. Київ: Медуза, 2016. 276 с.
2. Бовуар де С. Друга стать: у 2 т. Київ: Основи, 1994. Т. 1. 390 с.
3. Вороніна М. Більшовицький емансипаційний експеримент у 1920-х роках. *Українські жінки у горній модернізації* / Під заг. ред. О.Кісь. Харків: Клуб сімейного дозвілля, С.106–131.
4. Вороніна М. «Нова радянська жінка»: гендерна політика радянської влади. *Українські жінки у горній модернізації* / Під заг. ред. О.Кісь. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. С. 131–156.
5. Делегатки – перші в селі. *Коммунарка України*. 1923. № 7 – 8 (20–21). С. 35
6. Землякова Т.А. Гендерний складник соціальних комунікацій: структура та функції (на матеріалах друкованих видань України за 2008 – 2012 роки): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04 – теорія та історія журналістики. Київ, 2012. 20 с.
7. Естественное движение населения Союза ССР в 1926 г. Т. 1. Вип. 2. Москва: ЦСУ СССР, 1929. 179 с.
8. Іванова Т. Жіноче безробіття. *Пролетарська правда*. 1925. 2 липня. № 148 (1159). С. 1.
9. Как я стала наборщицей. *Коммунарка Украины*. 1923. № 7–8 (20–21). С. 35.
10. Квитницькая. Мы годимся не только в модистки. *Коммунарка Украины*. 1926. № 11 (57). С. 11.
11. Кесслер-Херрис Э. Женский труд и социальный порядок. *Антология гендерных исследований / Сост и ком. Е.И.Гаповой и А.Р.Усмановой*. Минск: ПроPILE, 2000. С. 171–189.
12. Комунарка України. 1934. № 1. Січень. С. 2.
13. Любинська О. Життя студентське (нарис). *Глобус*. 1927. № 4 (79), С. 59–60.
14. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації / Пер. О. Вольної, Г. Сташків. Львів: Літопис, 2010. 538 с.
15. Маркова Г.Е. «Чоловічий журнал» у контексті гендерної преси (глобальне і національне): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04 – теорія та історія журналістики. Дніпропетровськ, 2015. 20 с.
16. Марценюк Т. Гендерована робота: як ринок праці та хатня робота конструюють гендер. *Гендер для медій*. Підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / За ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ: Критика, 2014. С. 77–97.
17. Матисон Д. Медиа-дискурс. Анализ медиа-текстов. Исследования медиа и культуры. Харьков: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2017. 264 с.
18. Плахотнік О. Гендерована освіта: як навчальні заклади перетворюють дітей у дівчат і хлопців. *Гендер для медій*. Підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / За ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ: Критика, 2014. С. 135–151.
19. Ткалич М.Г. Гендерна психологія: Навч. посібник. Київ, 2011. 248 с.
20. Токайчук К. Чому на курсах немає жінок? *Колгоспниця України*. 1935. 15 лютого. № 3. С.11.
21. Фещенко Н. Зміцнюємо братерський зв'язок між національностями. *Вісті ВУЦВК*. 1931. 10 січня. № 9 (3110). С.4.
22. Фещенко Н. Жінку – в передові лави будівників соціалізму. *Вісті ВУЦВК*. 1931. 18 січня. № 16 (3117). С. 3.
23. Фіткаленко. Про роботу 4-ї Держтютюнафабрики в Києві та Київської Краєвої філії Укртютюнтресту. *Глобус*. 1925. Серпень. № 15 (43). С. 358–359.
24. Хоменко. Чем интересуются работницы пив.завода. *Коммунарка Украины*. 1923. № 7–8 (20–21). С. 35.
25. Ціп Б. Про робітниць і їхню кваліфікацію. *Пролетарська правда*. 1926. 15 листопада. № 262 (1273). С. 4.
26. Чорнодон М. І. Гендерна концептосфера сучасної періодики для жінок і чоловіків в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04 – теорія та історія журналістики. К., 2016. 18 с.
27. Швець. Злам повинен бути, злам буде. *Глобус*. 1932. Червень. № 10 (202). С. 1.
28. Gill R. Mediated intimacy and postfeminism: a discourse analytic examination of sex and relationships advice in a women's magazine. *Discourse & Communication*. 2009. № 3 (4). P. 345–369.

REFERENCES

1. Batler Dzh. (2016) Freimy viiny. Chyi zhyttia oplakuiut? [Frames of War. Whose lives mourn?] / Per. Yu. Kravchuk. Kyiv: Meduza. 276 s. [in Ukrainian].
2. Bovuar de S. (1994) Druha stat [The second gender]: u 2 t. Kyiv: Osnovy. T 1. 390 s. [in Ukrainian].
3. Voronina M. (2017) Bilshovytskyi emansypatsiynyi eksperyment u 1920-kh rokakh [Bolshevik emancipation experiment in the 1920s.]. *Ukrainski zhinky u hornyly modernizatsii* / Pid zah. red. O.Kis. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia, S.106–131 [in Ukrainian].

4. Voronina M. (2017) «Nova radianska zhinka»: henderna polityka radianskoi vlady [«The New Soviet Woman»: Gender Politics of Soviet Power]. *Ukrainski zhinky u hornyli modernizatsii* / Pid zah. red. O.Kis. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. S. 131–156 [in Ukrainian].
5. Deliehatky – pershi v seli (1923). [Delegates are the first in the village]. *Kommunarka Ukrainy*. № 7–8 (20–21). S. 35 [in Ukrainian].
6. Zemliakova T.A. (2012) Hendernyi skladnyk sotsialnykh komunikatsii: struktura ta funktsii (na materialakh drukovanykh vydan Ukrainy za 2008 – 2012 roky) [Gender Component of Social Communications: Structure and Functions (Based on Printed Materials of Ukraine for 2008–2012) (PhD Thesis)]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk iz sots. komunikatsii: 27.00.04 – teoriia ta istoriia zhurnalistyky. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].
7. Estestvennoe dvizhenie naseleniya Soyuzha SSR v 1926 g. (1926) [The natural movement of the population of the SSSR in 1926]. T.I. Vip. 2. M.: CSU SSSR. 179 s. [in Russian].
8. Ivanova T. (1925) Zhinoche bezrobittia [Women's unemployment]. *Proletarska pravda*. 2 lypnia. № 148 (1159). S. 1 [in Ukrainian].
9. Kak ya stala naborshchicej (1923) [How I became a typesetter]. *Kommunarka Ukrainy*. № 7–8 (20–21). S. 35 [in Russian].
10. Kvitnickaya (1926). My godimsya ne tol'ko v modistki [We are not only good at fashionistas]. *Kommunarka Ukrainy*. № 11 (57). S. 11 [in Russian].
11. Kessler-Herris E. (2000) Zhenskij trud i social'nyj porjadok [Women's labor and social order]. *Antologiya gendernyh issledovanij* / Sost i kom. E.I.Gapovoj i A.R.Usmanovoj. Minsk: Propilei. S. 171–189 [in Russian].
12. *Kommunarka Ukrainy* (1934) [Communist of Ukraine]. № 1. Sichen. S. 2 [in Ukrainian].
13. Liubynska O. (1927) Zhyttia studentske (narys) [Student life (essay)]. *Hlobus*. № 4 (79). S. 59–60 [in Ukrainian].
14. Mak-Kveil D. (2010) Teoriia masovoi komunikatsii [Theory of mass communication] / Per. O.Voznoi, H. Stashkiv. Lviv: Litopys. 538 s. [in Ukrainian].
15. Markova H.E. (2015) «Cholovichyi zhurnal» u konteksti hendernoi presy [Men's Magazine in the Context of Gender Press (Global and National)]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk iz sots. komunikatsii: 27.00.04 – teoriia ta istoriia zhurnalistyky. Dnipropetrovsk. 20 s. [in Ukrainian].
16. Martseniuk T. (2014) Henderovana robota: yak rynek pratsi ta khatnia robota konstruiuiut hender [Gender-based work: how the job market and homework construct gender]. *Hender dlia medii*. Pidruchnyk iz hendernoi teorii dlia zhurnalistyky ta inshykh sotsiohumanitarnykh spetsialnostei / Za red. M. Maierchuk, O. Plakhotnik, H. Yarmanovoi. Kyiv: Krytyka. S. 77–97 [in Ukrainian].
17. Matison D. (2017) Media-diskurs. Analiz media-tekstov. Issledovaniya media i kul'tury [Media discourse. Analysis of media texts. Media and Culture Studies]. Har'kov: Izd-vo «Gumanitarnyj Centr». 264 s. [in Russian].
18. Plakhotnik O. (2014) Henderovana osvita: yak navchalni zaklady peretvoriuiut ditei u divchat i khloptsiv [Gender for media. A textbook gender theory for journalism and other socio-humanities]. *Hender dlia medii*. Pidruchnyk iz hendernoi teorii dlia zhurnalistyky ta inshykh sotsiohumanitarnykh spetsialnostei / Za red. M. Maierchuk, O. Plakhotnik, H. Yarmanovoi. Kyiv: Krytyka. S. 135–151 [in Ukrainian].
19. Tkalych M.H. (2011) Henderna psykholohiia [Gender Psychology]: Navch. posibnyk. Kyiv. 248 s. [in Ukrainian].
20. Tokaichuk K. (1935) Chomu na kursakh nemaie zhinok? [Why are there no women on the courses?]. *Kolhospnysia Ukrainy*. 15 liutoho. № 3. S.11 [in Ukrainian].
21. Feshchenko N. (1931) Zmitsniuemo braterskyi zviazok mizh natsionalnostiamy [We strengthen the fraternal bond between nationalities]. *Visti VUTsVK*. 10 sichnia. № 9 (3110). S.4 [in Ukrainian].
22. Feshchenko N. (1931) Zhinku – vperedovi lavy budivnykiv sotsializmu [The woman is in the forefront of the builders of socialism]. *Visti VUTsVK*. 18 sichnia. № 16 (3117). S. 3 [in Ukrainian].
23. Fitkalenko (1925). Pro robotu 4-yi Derzhutiunfabryky v Kyivi ta Kyivskoi Kraievoi filii Ukrutiuntrestu [About the work of the 4th State Tobacco Factory in Kiev and the Kyiv Regional Branch of Ukrtyutuntrest]. *Hlobus*. Serpen. № 15 (43). S. 358–359 [in Ukrainian].
24. Homenko (1923). Chem interesuyutsya rabotnicy piv.zavoda [What are interested in workers brewery]. *Kommunarka Ukrainy*. № 7–8 (20–21). S. 35 [in Russian].
25. Tsip B. (1926) Pro robitnyts i yikhniu kvalifikatsiiu [About female workers and their qualifications]. *Proletarska pravda*. 15 lystopada. № 262 (1273). S.4 [in Ukrainian].
26. Chornodon M. I. (2016) Henderna kontseptosfera suchasnoi periodyky dlia zhinok i cholovikiv v Ukraini [The Gender Conceptsphere of Modern Periodicals for Women and Men in Ukraine]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk iz sots. komunikatsii: 27.00.04 – teoriia ta istoriia zhurnalistyky. Kyiv. 18 s. [in Ukrainian].
27. Shvets (1932). Zlam povynen buty, zlam bude [There must be a break, there will be a break]. *Hlobus*. 1932. Cherven. № 10 (202). S. 1 [in Ukrainian].
28. Gill R. (2009) Mediated intimacy and postfeminism: a discourse analytic examination of sex and relationships advice in a women's magazine. *Discourse & Communication*. № 3 (4). P. 345–369 [in English].

**THE PROBLEM OF PROFESSIONAL DISCRIMINATION
OF WOMEN IN THE UKRAINIAN PRESS 1920–1930-ies**

Abstract. 1920 – 1930s in the USSR were a period of industrialization, an era of large-scale economic experiments and transformations in industry. Women came to the masses to work and sought training, training, and gender stereotypes and prejudices were often hindered. The issue of the woman's new social role, her rights in the public and professional spheres has been thoroughly discussed within various public discourses, including the media, so it is of considerable interest to researchers of press history. The article deals with the representation of the problem of discrimination of women by gender in the professional sphere in the Ukrainian Soviet press of the 1920s and 1930s, identifies the technologies and ways of its media construction, and traces how ideological discourses influenced public opinion about professional employment of women.

The Ukrainian press in the 1920s posed to the public complex questions about the professional discrimination of women, the wage gap, the prejudiced attitude of employers towards women, women's unemployment, etc.

Journalists in the 1920s reported that workers were engaged in work that required the lowest qualification and was the least paid. Among the reasons were the low level of education of women workers. The biased attitude of the management was negatively affected, which sent men more willingly to study and, accordingly, they received higher qualifications and higher salaries. Journalists in the publications, as well as readers in the letters, spoke about vertical and horizontal gender segregation. The reconciliation of maternal and professional responsibilities is one of the important aspects of the problem of professional realization of womanhood, covered in the media of that time. Mothers with young children were discriminated against at work, although there was an official statement about supporting women and increasing quotas when applying for training, employment, even to the authorities. In the 1930s, the problem of gender discrimination remained as acute, but because of the pressure of the authorities, censorship (and self-censorship) had not been openly discussed. The production editorials were informed, and these numerous materials (both texts and photos) indicated that professional gender discrimination had not been overcome.

Totalitarianism implied a return to patriarchal ideology. The defining ideological discourses of that period communist and patriarchal – interacted and effectively influenced public opinion, which shaped new gender stereotypes.

Keywords: professional discrimination, women's unemployment, gender stereotypes and bias, vertical gender segregation, horizontal gender segregation.

Стаття надійшла до редакції 20 вересня 2019 р.

© Хамедова О., 2019 р.

Ольга Хамедова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та нових медіа Київського університету імені Бориса Грінченка Київ, Україна; <https://orcid.org/0000-0002-9545-4464>

Olga Khamedova – Candidate of Philology, Associate Professor of the Journalism and New Media Borys Hrinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0002-9545-4464>